

Міжнародне право

УДК 341

Шуміло Інеса Анатоліївна

*кандидатка юридичних наук, доцент кафедри
Міжнародного приватного права та порівняльного правознавства
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Шумило Инесса Анатольевна

*кандидатка юридических наук, доцент кафедры
Международного частного права и сравнительного правоведения
национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Shumilo Inesa

*Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor at the
Department of International Private Law and Comparative Law
Yaroslav Mudryi National Law University*

Близнюк Мірра Любомирівна

*студентка
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Близнюк Мирра Любомировна

*студентка
Інститута підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Blyzniuk Mirra

*Student of
Institute of Personnel Training for the Bodies of Justice of Ukraine of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

**НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ
НАПРАВЛЕННЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРАВОВОГО
РЕГУЛИРОВАНИЯ СУРРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАИНЕ
DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF LEGAL REGULATION OF
SURROGATE MOTHERHOOD IN UKRAINE**

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню проблеми захисту прав дітей, народжених внаслідок застосування допоміжної репродуктивної технології – сурогатного материнства. У дослідженні охарактеризовано основні концептуальні підходи до визначення походження народженої сурогатною матір'ю дитини, встановлено проблему відсутності законодавчого регулювання правового статусу ембріона людини, зачатого *in-vitro* та запропоновано шляхи її вирішення. Акцентовано увагу на неоднозначності правового регулювання явища сурогатного материнства у світі.

У дослідженні проаналізовано можливі ризики недобросовісності медичних закладів, які надають послуги з допоміжних репродуктивних технологій, та наслідки недбалості лікарів-репродуктологів у вигляді подальшого обмеження прав дитини закордоном та відібрання її у потенційних батьків на прикладі справи «Парадізо і Кампанеллі проти Італії».

Встановлено недоцільність законодавчого закріплення строку, протягом якого сурогатна матір повинна надати згоду на реєстрацію осіб батьками дитини, з огляду на можливі маніпуляції з боку сурогатної матері та потенційну втрату новонародженою дитиною батьків у випадку смерті сурогатної матері до підписання відповідної згоди.

У дослідженні проаналізовано роль українських національних судів у встановленні юридичного факту родинних відносин між батьками та

новонародженою дитиною для визнання іноземними органами державної влади свідоцтв про народження, виданих українськими органами державної реєстрації актів цивільного стану. Зосереджено увагу на відсутності сталої практики національних судів щодо визначення виду судового провадження з огляду на те, що у певних випадках суд вказує на підміну заявниками понять «встановлення юридичного факту родинних відносин» та «визнання батьківства».

За результатами дослідження зроблено висновок про необхідність розробки міжнародної конвенції, яка закріплюватиме стандарти захисту прав дітей, народжених внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій, а також окреслено завдання, які постають перед національним законодавцем та українськими судами, щоб забезпечити якісне правове регулювання сурогатного материнства, враховуючи насамперед права дитини.

Ключові слова: приватно-правові відносини, сурогатне материнство, допоміжні репродуктивні технології, права дитини, визначення походження дитини.

Анотація. Стаття посвячена комплексному дослідженню проблеми захисту прав дітей, рождених в результаті застосування вспомогательной репродуктивной технологии – суррогатного материнства. В дослідженні охарактеризовані основні концептуальні підходи до визначення походження рожденного суррогатной матерью ребенка, встановлена проблема відсутності законодавчого регулювання правового статусу ембріона людини, зачатого *in-vitro* і пропонуються шляхи її вирішення. Акцентовано увагу на неоднозначності правового регулювання явлення суррогатного материнства в світі.

В исследовании проанализированы возможные риски недобросовестности медицинских учреждений, предоставляющих услуги по вспомогательным репродуктивным технологиям, и последствия ошибок врачей-репродуктологов в виде дальнейшего ограничения прав ребенка за рубежом и отнятия его у потенциальных родителей на примере дела «Парадизо и Кампанелли против Италии».

Установлена нецелесообразность законодательного закрепления срока, в течение которого суррогатная мать должна дать согласие на регистрацию лиц родителями ребенка, учитывая возможные манипуляции со стороны суррогатной матери и потенциальную потерю новорожденным родителей в случае смерти суррогатной матери до подписания соответствующего согласия.

В исследовании проанализирована роль украинских национальных судов в установлении юридического факта родственных отношений между родителями и новорожденным ребенком для признания иностранными органами государственной власти свидетельств о рождении, выданных украинскими органами государственной регистрации актов гражданского состояния. Сосредоточено внимание на отсутствии устойчивой практики национальных судов по определению вида судебного производства, учитывая, что в определенных случаях суд указывает на подмену заявителями понятий «установление юридического факта родственных отношений» и «признание отцовства».

По результатам исследования сделан вывод о необходимости разработки международной конвенции, которая будет закреплять стандарты защиты прав детей, рожденных в результате применения вспомогательных репродуктивных технологий, а также очерчены задачи, которые встают перед национальным законодателем и украинскими судами, чтобы обеспечить качественное правовое регулирование суррогатного материнства, учитывая прежде всего права ребенка.

Ключевые слова: частноправовые отношения, суррогатное материнство, вспомогательные репродуктивные технологии, права ребенка, определение происхождения ребенка.

Summary. *The article is devoted complex research of problem of defence of rights for children, bear as a result of application of auxiliary genesial technology – substitute maternity. In research the basic conceptual going is described near determination of origin of bear by a substitute a mother child, the problem of absence of the legislative adjusting of legal status of embryo of man is set, conceived in-vitro and the ways of its decision are offered. Attention is accented on the ambiguousness of the legal adjusting of the phenomenon of substitute maternity in the world.*

In research the possible risks of dishonesty of medical establishments which give services in auxiliary genesial technologies, and consequences of errors of doctors-reproduktologists, are analysed as subsequent limitation of rights for a child by a foreign country on the example of case of «Paradizo and Kampanelli v. Italy».

Pointlessness of the legislative fixing of term, during which a substitute mother must give a consent to registration of persons the parents of child, is set, taking into account possible manipulations from the side of substitute mother and potential loss by the new-born child of parents in the case of death of substitute mother to signing of the proper consent.

In research the role of the Ukrainian national courts is analysed in establishment of legal fact of domestic relations between parents and new-born child for confession of state power of birth certificates, given out the Ukrainian organs of state civil registration foreign organs. Concentrated attention on absence of permanent practice of national courts in relation to determination of type of judicial realization as in certain cases a court specifies on the substitution

of concepts «establishment of legal fact of domestic relations» and «confession of paternity declarants».

As a result of research a conclusion is done about the necessity of development of international convention, which will fasten the standards of defence of rights for children, bear as a result of application of auxiliary genesial technologies, and also outlined tasks which appear before a national legislator and Ukrainian courts, to provide the high-quality legal adjusting of substitute maternity, taking into account rights for a child above all things.

***Key words:** private-legal relations, surrogacy, assisted reproductive technologies, children's rights, determination of the child's origin.*

Постановка проблеми. Одним з найважливіших здобутків людства у ХХ столітті є стрімкий розвиток генної інженерії та поява нових технологій у галузі біомедицини, які дозволяють подолати безпліддя.

Сурогатне материнство як один з видів допоміжних репродуктивних технологій надає можливість стати генетичними батьками особам, які за станом здоров'я не можуть народити дитину природнім шляхом. Проте, здавалося б таке позитивне надбання у галузі генної інженерії, викликає чимало суперечностей як серед науковців, так і на побутовому рівні.

Сурогатне материнство в Україні є поширеною послугою, яка рекламується як технологія вищого ґатунку та надається здебільшого іноземцям, які готові сплачувати високу вартість технології за подолання законодавчих заборон країн їх походження [12, с. 182].

Україна стає країною-донором народження для іноземців, однак, на жаль, не може в повній мірі забезпечити дотримання основних прав цих дітей. Тому дослідження правових та етичних проблем забезпечення заходів захисту дітей, народжених шляхом сурогатного материнства в нашій державі є нагальною потребою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем забезпечення прав дитини, народженої сурогатною матір'ю, присвячені праці вчених: С. Н. Тагаєвої [3], Ф. М. Амінової [3], Етьєна Больє [4], Л. Бракен (Lydia Bracken) [6], Н.С. Анцух [7], Ю.А. Дронової [8], І. А. Михайлової [9] та інших.

Метою наукової статті є з'ясування етичних проблем застосування репродуктивної технології сурогатного материнства, ознайомлення з проблемними практичними аспектами, які виникають на стадії забору репродуктивного матеріалу, встановлення прогалін чинного законодавства, що регулює відносини у сфері транскордонного сурогатного материнства та забезпечення прав дитини, народженої шляхом сурогатного материнства.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що сурогатне материнство є досить поширеним явищем, світова спільнота досі не визначилася з єдиним розумінням поняття даної технології. Правові дослідження у сфері репродуктивних прав здійснюються досить активно, проте якість законодавчого закріплення не є однозначною.

У той час, як парламенти окремих країн (Австралія, Канада, Великобританія, Нідерланди, Бельгія) сприймають сурогатне материнство як сучасну правову реальність та законодавчо закріплюють дозвільний режим на проведення медичної маніпуляції, законодавці інших країн (Франція, Швеція, Угорщина, Німеччина, Ісландія, Італія, Японія, Швейцарія, Пакистан, Саудівська Аравія, Сербія) ставляться до допоміжних репродуктивних технологій вкрай негативно. В Україні правове регулювання допоміжних репродуктивних технологій майже відсутнє: основними нормативно-правовими актами в Україні є Цивільний кодекс України та Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 року №787 [1; 2].

Королівство Іспанія, яке є одним з основних країн-замовників послуг з репродукції в Україні, має неоднозначне ставлення до такого явища як сурогатне материнство. Відповідно до ст. 10 Закону Іспанії «Про технології та допоміжну репродукцію людини» від 26 травня 2006 року №14 будь-який договір, яким встановлено відмову жінки, яка народила дитину, від материнства вважається нікчемним. У той же час, Закон надає можливість померлій жінці стати матір'ю дитини, якщо її чоловік або співмешканець звернеться до медичного закладу для використання кріоконсервованих ембріонів. Таким чином, виникає внутрішня колізія, через яку одночасно сурогатна матір та померла жінка вважаються повноправними матерями народженої дитини [3, с. 197-198].

На рівні міжнародно-правового регулювання до документів, що стосуються прямо чи опосередковано захисту репродуктивних прав людини належать: Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року, Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року, Європейська конвенція про права людини та біомедицину від 24 січня 2002 року, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Принципи медичної етики» від 18 грудня 1982 року тощо.

Попри законодавчі заборони та загрозу кримінальної відповідальності особи, позбавлені можливості реалізувати своє право на батьківство природнім шляхом, вдаються до так званого «репродуктивного туризму». І якщо права осіб, які бажають стати генетичними батьками, захищені та гарантовані численними правовими актами, то дитина, яка народиться в результаті медичних маніпуляцій є найбільш незахищеним суб'єктом.

Першим аспектом, який наразі належним чином не врегульований законодавством жодної з країн, які дозволили сурогатне материнство є

питання правового статусу ембріона людини, зачатого позаутробним шляхом.

Щодо можливості наділення ембріона певними правами не існує єдиної думки і серед науковців. Найбільш поширеною є позиція, викладена Етьєном Больє: «Розмежування між ембріоном, плодом і людиною є умовним. Але науці абсолютно відомо, що впродовж перших двох тижнів з моменту запліднення ембріон не може вважатися індивідумом (individuals – той, якого не можна поділити), адже на цій стадії він може поділитися та утворити близнюків» [4, с. 132].

У сучасних умовах ми розуміємо, що перш ніж буде проведено інкорпорацію ембріона до порожнини матки сурогатної матері, даний ембріон зберігатиметься у лабораторії шляхом кріоконсервування. Медичні заклади пропонують подружжям, які ще не визначилися з вибором сурогатної матері, послугу зі зберігання отриманих ембріонів шляхом вітрифікації, тобто заморожування.

Також дана послуга набуває поширення через сучасну популяризацію такого явища як відкладене батьківство. Очевидно, що даною послугою з різних причин користуються чимало осіб, адже зберігання іншим чином просто неможливе.

У зв'язку з цим постає чимало питань про те, що робити з ембріонами, якщо потенційні батьки загинули чи відмовилися проводити подальші маніпуляції з ними і не наполягають на подальшому зберіганні?

Саме через масштабність даної проблеми та усвідомлення великого ризику неконтрольованого знищення ембріонів у 2003 році була створена організація NEDC (National Embryo Donation Center), метою якої є захист життя та сприяння усиновленню ембріонів [5].

Завдяки діяльності NEDC у жовтні 2020 року на світ з'явилася дівчинка, ембріон якої перебував у кріоконсервованому стані 27 років.

NEDC є некомерційною організацією, яка фінансується пожертвуваннями осіб, що розділяють їх філософію [5].

Вважаємо, що законодавче закріплення необхідності створення подібних організацій стане найбільш етичним вирішенням проблеми забезпечення захисту життя ембріонів та надасть можливість особам, що відмовляються від подальших маніпуляцій з ембріонами, пожертвувати їх для всиновлення. Діяльність таких організацій не порушуватиме принципу дозволу виключно гестаційного типу сурогатного материнства в Україні, оскільки сурогатна матір не буде генетично пов'язана з покинутим ембріоном, та стане чудовим варіантом для іноземців, яким не потрібне надання лабораторного підтвердження наявності генетичного зв'язку з дитиною для визнання батьками (Австралія, Канада, Великобританія, Нідерланди).

Наслідком відсутності належної медичної та соціальної відповідальності працівників медичних закладів, які надають послуги зберігання ембріонів, стають прецеденти народження дітей, які не мають генетичної спорідненості із потенційними батьками. У таких країнах як Німеччина, Італія, Іспанія через відсутність спорідненості особи не можуть бути зареєстровані батьками народженої дитини та, відповідно, дитина набуває статусу сироти.

Відомий приклад, що якнайповніше ілюструє наслідки такої помилки є справа «Парадізо і Кампанеллі проти Італії». Заявниця пані Парадізо, будучи громадянкою Італії, уклала договір про надання послуг сурогатного материнства з медичним закладом у місті Москва. На виконання цього договору заявницею був доставлений генетичний матеріал її чоловіка до клініки з метою здійснення процедури запліднення in-vitro. Після народження дитини сурогатною матір'ю пані Парадізо ще протягом двох місяців перебувала у місті Москва поки тривала процедура оформлення свідоцтва про народження за законодавством Російської Федерації.

Свідоцтво про народження, видане органами влади Російської Федерації, містило відомості виключно про те, що батьками новонародженої дитини є громадяни Італії Джовані Кампанеллі та Донатіна Парадізо [6, с. 373].

Консульство Італії у місті Москва надало дозвіл заявниці на виїзд з дитиною до Італії, проте повідомило органи прокуратури Італії про те, що видане свідоцтво про народження містить відомості, що не відповідають дійсності.

У ході розгляду справи Судом по справах неповнолітніх було встановлено, що народжена дитина не мала генетичної спорідненості з заявником Джовані Парадізо. Представники медичного закладу погодилися із тим, що сталася помилка, але жодним чином виправдати це не намагалися, зазначивши лише про імовірність підміни ембріона через постійні зміни складу обслуговуючого персоналу [6, с. 373].

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Парадізо і Кампанеллі проти Італії» містить окремий розділ, що присвячений висвітленню подальшої долі дитини. Після виконання рішення Суду по справах неповнолітніх від 20 жовтня 2011 року дитина приблизно на 15 місяців була поміщена у дитячий будинок. Будь-які контакти та можливість отримувати інформацію про нього заявниками була заборонена [6, с. 374].

На початку квітня 2013 року дитина була всиновлена, проте не мала офіційного статусу. Така "відсутність" статусу істотно ускладнювала вирішення адміністративних питань та унеможливлювала користування державними послугами, увесь час дитина мала право тільки на отримання невідкладної медичної допомоги.

Хоча Європейський суд з прав людини зробив висновок про неспівмірність вжитого заходу із відібрання дитини у заявників, найбільш незахищеним «учасником» даної справи була дитина, яка до надання тимчасового офіційного статусу владою Італії не мала офіційного імені для

реєстрації у школі, за місцем проживання та у медичному закладі, чим суттєво порушувалися її основоположні права [6, с. 374].

Визначення походження дитини, народженої сурогатною матір'ю, є однією з найглобальніших проблем через відсутність єдності світової спільноти у вирішенні цього питання. Застосування репродуктивних технологій повністю змінило уявлення людей щодо того, хто може вважатися батьками дитини. Найбільш точно це відбивається у вислові дослідниці Н. Анцух: «Сурогатне материнство поставило під сумнів, здавалося б, непорушний факт: матір'ю дитини є жінка, яка її народила» [7, с. 70].

Найсуперечливішим підходом до визначення походження дитини є презумпція материнства сурогатної матері (Австралія, Азербайджанська Республіка, Великобританія, Російська Федерація, Республіка Узбекистан, а також деякі штати США (Верджинія, Нью-Гемпшир). Сутність даної презумпції полягає у тому, що подружжя, яке виявило бажання імплантації ембріона до утроби іншої жінки з метою його виношування, може бути зареєстроване батьками дитини виключно зі згоди сурогатної матері [8, с. 63].

Як правило, в законодавстві країн-прибічниць даного підходу чітко не визначається період, протягом якого сурогатна мати має надати відповідну згоду. Тим не менш, відповідно до статті 16 Закону «Про акти громадянського стану» Російської Федерації така згода має бути надана не пізніше ніж через місяць після народження дитини. Штат Вірджинія встановлює менш тривалий термін для надання згоди – 25 днів, а в штаті Нью-Гемпшир сурогатна матір має прийняти рішення про реєстрацію дитини протягом 72 годин з моменту її народження [8, с. 65].

Слід погодитися з думкою І.А. Михайлової, яка зазначає, що «відмова сурогатної матері надати згоду на реєстрацію осіб, що уклали з нею договір сурогатного материнства, батьками дитини, є зловживанням правом, яке має

наслідком завдання моральної та майнової шкоди генетичним батькам, а також порушення прав та законних інтересів новонародженої дитини, оскільки законодавець припускає встановлення її юридичного зв'язку з сурогатною матір'ю, яка не є генетично спорідненою новонародженій дитині» [9, с. 76].

По-перше, особи, які уклали договір сурогатного материнства та передали свій генетичний матеріал для зачаття дитини, у подальшому можуть бути не зареєстрованими батьками дитини, адже законодавець наділив сурогатну матір правом відмовити у такій реєстрації з будь-якої причини. По-друге, у випадку смерті сурогатної матері до надання відповідної згоди (наприклад, у пологах) новонароджена дитина втрачає фактичних батьків та набуває статусу обов'язкового спадкоємця сурогатної матері [1].

Зважаючи на ці особливості, судова практика штату Огайо змінила концептуальний підхід до питання встановлення походження дитини, народженої сурогатною матір'ю.

У 1994 році у штаті Огайо у суді у цивільних справах (Court of Common Pleas) розглядалася справа "Белсіто проти Кларк" (Belsito v. Clark). Між безплідною подружньою парою (Антоні та Шеллі Белсіто) та сурогатною матір'ю Керол Кларк (молодшою сестрою Шеллі Белсіто), було укладено договір сурогатного материнства. При зачатті використовувався генетичний матеріал подружжя, але після народження дитини генетичній матері було відмовлено в реєстрації її матір'ю дитини. Крім того, оскільки генетичний батько і сурогатна мати не були одружені, дитина вважалася незаконнонародженою, і їй присвоювалося прізвище сурогатної матері [7, с. 75].

Подружжя Белсіто звернулося до суду з вимогою бути визнаними батьками дитини, народженої сурогатною матір'ю, без процедури усиновлення, на підставі генетичного зв'язку між ними та дитиною. Суд

задовольнив клопотання подружжя Белсіто, визначивши, що при встановленні походження дитини головним фактом є генетичний зв'язок, а не факт народження [7, с. 76].

Україна, Республіка Армения, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан при визначенні походження дитини керуються презумпцією материнства генетичної матері [7, с. 76].

Тривалий час науковою спільнотою пропонувалося наділити репродуктолога повноваженнями щодо посвідчення походження дитини від фактичних батьків шляхом видачі відповідної довідки. Чинний Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 року №787 визначає обов'язок видачі довідки про генетичну спорідненість батьків (батька чи матері) з плодом (додаток 18 до вказаного Порядку) для можливості реєстрації осіб батьками новонародженого [2].

Однак, не можна цілком погодитися з тим, що таке положення особливо актуальне при реалізації програм сурогатного материнства транскордонного характеру, оскільки надає іноземцям додаткові гарантії, що підтверджують їхній генетичний зв'язок з дитиною, народженою сурогатною матір'ю, і спрощує для них здійснення адміністративних процедур в іноземній державі.

Слід звернути увагу на те, що така довідка не може прирівнюватися до проведеного в лабораторних умовах тесту ДНК, оскільки складається лікарем-репродуктологом виключно на підставі вже наявної медичної документації [2]. Таким чином, посилення іноземцями на відомості з даного документу у іноземних судах для доведення наявності генетичного зв'язку є безпідставними, адже можливі випадки фактичної відсутності спорідненості за умови неналежного виконання клінікою своїх обов'язків.

Важлива роль у визнанні факту батьківства іноземців органами державної влади їх країн проживання належить українським судам.

Так, рішенням Святошинського районного суду міста Києва від 03 вересня 2019 року по справі № 759/10945/19 було встановлено, що заявниця та її чоловік є громадянами Німеччини та постійно там проживають, проте скористалися послугами з репродуктивної медицини в Україні. Для законної реєстрації дитини на території Німеччини виникла потреба у судовому порядку встановити факт спорідненості заявника з дитиною, оскільки за законом Німеччини матір'ю дитини вважається жінка, яка її народила, при цьому видане в Україні свідоцтво про народження дитини в ФРН не визнається як рішення компетентного органу України і не змінює правове становище [10].

Крім того невизнання факту реєстрації матір'ю дитини в Україні Верховним судом ФРН обґрунтовується тим, що така дія підтверджується не рішенням суду, а рішенням (актом) українського органу реєстрації актів цивільного стану, яке не відповідає змісту частини 1 параграфу 108 Закону ФРН "Про провадження у справах сім'ї та з питань добровільної підсудності".

Суд дійшов висновку, що відмова органів ФРН у визнанні факту реєстрації заявниці матір'ю дитини порушує її права та права дитини, оскільки зі статусом матері пов'язані всі права та обов'язки її щодо дитини, зокрема матеріального забезпечення та піклування, які вона набула згідно законодавства України [10].

З урахуванням висновку, викладеного у рішенні Верховного федерального суду ФРН XII ZV 320/17 від 20 березня 2019 р., таке порушення прав заявниці може бути усунено шляхом встановлення факту родинних відносин в суді України за місцем народження дитини з винесенням відповідного судового рішення [10].

Таким чином, Святошинський районний суд міста Києва задовольнив заяву про встановлення юридичного факту родинних відносин між заявниками та дитиною у порядку окремого провадження.

Слід звернути увагу, що у деяких випадках українські суди відмовляють у відкритті окремого провадження та вдаються до встановлення факту родинних відносин між батьками-іноземцями та дитиною у порядку позовного провадження.

Так, наприклад, ухвалою Солом'янського районного суду міста Києва від 15 жовтня 2019 року по справі № 760/26991/19 було відмовлено у відкритті окремого провадження у справі про встановлення факту родинних відносин між батьками-громадянами Королівства Іспанії та народженою сурогатною матір'ю дитиною [11].

Заявниця посилалася на те, що згідно з Інструкцією Головного Управління Реєстрів та Нотаріату (DGRN) від 5 жовтня 2010 р. про процедуру реєстрації походження дітей, народжених в результаті сурогатної вагітності була визнана можливість запису такої дитини та встановлені критерії для отримання доступу до бази реєстрації Актів Цивільного Стану Іспанії для дітей, народжених за кордоном за допомогою технік сурогатного материнства, а саме, було дозволено визнання закордонних судових документів, які підтверджують факт походження та народження дитини [11].

У 2019 році у зв'язку зі змінами в законодавстві Іспанії, що регулює сферу репродуктивних технологій та сурогатного материнства, було встановлено більш чіткі та жорсткі вимоги, дотримання яких є обов'язковим для реєстрації дітей, народжених за кордоном за допомогою технік сурогатного материнства, до бази реєстрації Актів Цивільного Стану Іспанії [11].

Відповідно до п. 2 Інструкції Головного Управління Реєстрів та Нотаріату від 18 лютого 2019 р. N 2367 про оновлення режиму реєстрації батьківства осіб, народжених шляхом сурогатного материнства, заявки на реєстрацію в Консульському реєстрі актів цивільного стану про батьківство дітей, народжених після опублікування цього Розпорядження, не

підлягають розгляду, за винятком випадків, коли існує рішення судових органів відповідної країни, яке є остаточним та вступило в законну силу [11].

Солом'янський районний суд міста Києва пояснив, що встановлення факту батьківства повторно судом неможливе, адже цей факт уже встановлено в Україні саме в свідоцтві про народження дитини, виданого органом реєстрації актів цивільного стану. У зв'язку з цим, суд вказав на те, що заявники підмінили поняття «встановлення факту родинних відносин» та «встановлення батьківства», яке є належним способом захисту права у цьому випадку та має вирішуватись у порядку позовного провадження [11]. Очевидно, що така правова невизначеність жодним чином не сприяє захисту прав новонародженої дитини та створює складнощі для осіб у реалізації права на батьківство.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Таким чином, проаналізувавши та систематизувавши усе вищевикладене, можемо прийти до висновку, що проблема відсутності належного правового регулювання захисту прав дітей, народжених шляхом застосування допоміжних репродуктивних технологій, залишається нагальною у всьому світі. Враховуючи той факт, що поширення «репродуктивного комерційного туризму» набуває глобального характеру і те, що Україна все частіше стає країною-донором народження для іноземців, існує необхідність розробки міжнародної конвенції, яка закріплюватиме стандарти захисту прав дітей, народжених внаслідок застосування допоміжних репродуктивних технологій. Крім цього, перед законодавцем постає завдання подальшого розвитку існуючого законодавства у сфері застосування допоміжних репродуктивних технологій, зокрема, прийняття спеціального закону з урахуванням транскордонного характеру репродуктивних послуг, передусім, для забезпечення належного захисту прав дітей.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №435-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.11.2021).
2. Про затвердження порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: наказ МОЗ України від 09.09.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 12.11.2021).
3. Тагаева С. Н. Проблемы применения правопорядка к осложненным "иностранным элементом" отношениям, возникающим из вспомогательных репродуктивных технологий / С. Н. Тагаева, Ф. М. Аминова // Вестник Пермского университета. Юридические науки. 2017. №36. С. 192–202.
4. Боле Этьен. Реакция – агрессивность. // Требования биоэтики: медицина между надеждой и опасением. К.: Сфера. 1999.
5. National Embryo Donation Center. URL: <https://www.embryodonation.org/>. (дата звернення: 12.11.2021).
6. Bracken L. Assessing the best interests of the child in cases of crossborder surrogacy: inconsistency in the Strasbourg approach? / Lydia Bracken // Journal of Social Welfare and Family Law. 2017. №3. P. 368–379.
7. Анцух Н. С. Трансграничные проблемы правового регулирования суррогатного материнства / Наталия Сергеевна Анцух. Минск: "Четыре Четверти", 2015. 156 с.
8. Дронова Ю. А. Что нужно знать о суррогатном материнстве / Ю. А. Дронова. Москва: Городец, 2007. 112 с.
9. Михайлова И. А. Значение родства в современном частном праве / И. А. Михайлова. // Цивилист. 2009. №2. С. 74–77.
10. Рішення Святошинського районного суду міста Києва від 03 вересня 2019 року по справі № 759/10945/19. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/84089176>. (дата звернення: 12.11.2021).

11. Ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 15 жовтня 2019 року по справі № 760/26991/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85197502>. (дата звернення: 12.11.2021).

12. Шуміло І. А. Правові та етичні проблеми транскордонного сурогатного материнства / І. А. Шуміло, О. С. Ковпик // Юридичний науковий електронний журнал. 2020. №8. С. 182–186.

References

1. *Cyvilnyj kodeks Ukrajinjy: Zakon Ukrajinjy vid 16.01.2003 #435-IV* // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrajinjy» / VR Ukrajinjy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (data zvernennja: 12.11.2021).
2. Pro zatverdzhennja porjadku zastosuvannja dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnologhij v Ukrajinjy: nakaz MOZ Ukrajinjy vid 09.09.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (data zvernennja: 12.11.2021).
3. Tagaeva S. N. Problemy primeneniya pravoporyadka k oslozhnennym "inostrannym elementom" otnosheniyam, vznikayushchim iz vspomogatelnykh reproduktivnykh tekhnologiy / S. N. Tagaeva, F. M. Aminova. // Vestnik Permskogo universiteta. Yuridicheskie nauki. 2017. №36. S. 192–202.
4. Bole Eten. Reaktsiya – agressivnost // Trebovaniya bioetiki: meditsina mezhdou nadezhdoj i opaseniem. K.: Sfera. 1999.
5. National Embryo Donation Center. URL: <https://www.embryodonation.org/>. (data zvernennya: 12.11.2021).

6. Bracken L. Assessing the best interests of the child in cases of crossborder surrogacy: inconsistency in the Strasbourg approach? / Lydia Bracken // Journal of Social Welfare and Family Law. 2017. №3. P. 368–379.
7. Antsukh N. S. Transgranichnye problemy pravovogo regulirovaniya surrogatnogo materinstva / Nataliya Sergeevna Antsukh. Minsk: "Chetyre Chetverti", 2015. 156 s.
8. Dronova Yu. A. Chto nuzhno znat o surrogatnom materinstve / Yu. A. Dronova. Moskva: Gorodets, 2007. 112 s.
9. Mikhaylova I. A. Znachenie rodstva v sovremennom chastnom prave / I. A. Mikhaylova. // Tsivilist. 2009. №2. S. 74–77.
10. Rishennja Svjatoshynsjkogho rajonnogho sudu mista Kyjeva vid 03 veresnja 2019 roku po spravi # 759/10945/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84089176>. (data zvernennja: 12.11.2021).
11. Ukhvala Solom'jansjkogho rajonnogho sudu mista Kyjeva vid 15 zhovtnja 2019 roku po spravi # 760/26991/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85197502>. (data zvernennja: 12.11.2021).
12. Shumilo I. A. Pravovi ta etychni problemy transkordonnogho surogatnogho materinstva / I. A. Shumilo, O. S. Kovpyk // Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal. 2020. #8. S. 182–186.